

Ohjelmasuunnitelma: Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma 2021-2025

7.4.2022

Ohjausryhmän puheenjohtaja:	Helena Marttila
Kehitysohjelman omistaja:	Harri Rinta-aho
Ohjelmapäällikkö:	Kaisu Toivonen

© Espoon kaupunki 2022

7.4.2022

Esipuhe ja Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelman tiivistelmä

Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma 2021-2025 toteuttaa Espoo-tarinaa. Ohjelmassa kehitetään uusia toimintatapoja, jotka auttavat espoolaisia lisäämään omaa hyvinvointiaan. Ohjelman ja hyötytavoitteiden avulla pyritään vastaamaan myös nopeasti muuttuvaan toimintaympäristöön ja sen mukanaan tuomiin haasteisiin.

Hyvinvoivat kuntalaiset ovat elinvoimaisen kunnan edellytys ja nyt hyvinvointi on uhattuna ennennäkemättömällä tavalla. Koronakriisin vaikutukset alkavat vasta valjeta samalla kun Euroopassa on syttynyt sota. Meillä on kasvamassa sukupolvi, joka on kasvanut poikkeusoloissa, ahdistunut tulevaisuudesta ja ilmastonmuutoksesta ja nyt elää huolestuneiden ja ahdistuneiden aikuisten ympäröimänä.

Samaan aikaan kuntien tehtäväkenttä on sataan vuoteen suurimman hallinnollisen muutoksen edessä. Avuntarve on ennätyksellinen tilanteessa, jossa sote-palveluiden järjestämistä hankaloittaa pahentuva henkilöstöpula. Palveluverkon väliinputoajat ja sote-palveluita jonottavat jäävät jatkossakin kuntien vastuulle. Kehitysohjelmamme vastaa osaltaan näihin mittaviin haasteisiin.

Kuntalain ja Espoo-tarinan hengessä Hyvinvoiva Espoo -ohjelmatyön tavoitteena on lisätä espoolaisten osallisuutta, yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja mielen hyvinvointia. Lisäksi tavoitteena on varmistaa toimiva yhteistyö hyvinvointialueen kanssa ja Exit korona. Poikkihallinnollisuus ei tapahdu vain kaupungin toimialojen välillä, vaan myös asukkaiden suuntaan ja yhdessä muiden kehitysohjelmien kanssa.

Sote-palveluiden ennaltaehkäisy tapahtuu paljon ennen kuin tarve palveluille syntyy ja ohjelmatyöllä luomme osaltamme uudelleen kunnan roolia hyvinvointityössä. Jatkamme työtä, jota ohjelmatyössä tehtiin viime kaudella. Tuemme työtä, jota kaupungissa jo tehdään ja etsimme uudenlaisia toimintatapoja tänä poikkeuksellisena aikana. Huolehdimme osaltamme siitä, ettei Espoo-tarina jää vain kauniiksi korulauseiksi.

Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelman 2021-2025

puheenjohtaja Helena Marttila

ohjelman omistaja Harri Rinta-aho

Sisällysluettelo

1	Johdanto ja tausta	4
2	Lähtötilanne Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelman kohdealueella.....	5
3	Tavoitteet ja rajaukset.....	9
4	Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelman toteutus	15
5	Organisointi ja vastuut	17
6	Resurssit, kustannukset ja rahoitus	19
7	Kehitysohjelman ohjaus ja seuranta	20
8	Kumppanit, sidosryhmät ja viestintä.....	21
9	Riskit ja riskienhallinta	22
10	Edellytykset kehitysohjelman onnistumiselle.....	23
	Lähteet.....	24
	Liitteet	25

7.4.2022

1 Johdanto ja tausta

Hyvinvoiva Espoo on Espoon kaupungin poikkihallinnollinen kehitysohjelma valtuustokaudella 2021-2025. Kehitysohjelmalla toteutetaan Espoon kaupungin strategiaa eli Espoo-tarinaa. Kehitysohjelmat ovat yhteistyön, kehittämisen ja kokeilemisen alustoja, joiden avulla etsitään ratkaisuja valtuustokauden keskeisiin haasteisiin.

Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma jatkaa edellisen valtuustokauden kehitysohjelman työtä. Tuolloin ohjelma oli tärkeä osa Espoon hyvinvointisuunnitelman ja -kertomuksen 2017-2021 toteuttamista. Myös nyt valtuustokaudella 2021-2025 Kasvun ja oppimisen toimialan omistamaksi siirtynyt Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma on tärkeä osa hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutumista.

Edellisellä kaudella ohjelman yksi keskeinen tavoite oli vahvistaa espoolaisten onnellisuutta ja mielen hyvinvointia. Nyt tämä tavoite on entistä tärkeämpi. Monin eri tutkimuksin on osoitettu, että vuonna 2020 alkanut koronapandemia on synnyttänyt eri ikäryhmien henkilöille hyvinvoinnin ja oppimisen vajetta (Ahlgren - Leinvuo et al. 2022, Holm - Hadulla et al. 2021, Kouluterveyskysely 2021, OECD 2021, Salmela-Aro 2021, REAL 2021). Pandemia on rajoittanut palvelujen normaalia saatavuutta ja vähentänyt ryhmätoimintaa ja sosiaalisia verkostoja. Tämä on synnyttänyt yksinäisyyden kokemusta ja lisännyt jo olevaa ahdistuneisuuden ja masentuneisuuden kokemusta etenkin espoolaisissa nuorissa tytöissä (Kouluterveyskysely 2021). Myös nuorissa aikuisissa ja työikäisissä (20-54 vuotiaat) on yksinäisyyden kokemus lisääntynyt ja psyykinen kuormitus kasvanut (Ahlgren-Leinvuo et al. 2022). Espoo-tarinan valtuustokauden tavoite Koronasta kasvuun, Exit korona on hyvin keskeinen myös Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelmalle

Osallisuus ja yhteisöllisyys ovat keskeinen osa hyvinvoinnin käsitettä. Osallistuva Espoo -kehitysohjelma kehittääkin edellisellä valtuustokaudella Osallisuuden kulmakivet ja Kuulemisesta kumppanuuteen -mallin. Tämä toimintatapa tulee huomioida myös Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelman hyötytavoitteiden toteuttamisessa. Espoo-tarinan keskeinen arvo on asiakas- ja asukaslähtöisyys. Muuttuvassa toimintaympäristössä tulee huomioida myös eri alueiden, ikä-, asukas- ja kulttuuriryhmien tarpeet. Jotta kaikkien ääni tulee kuuluviin, Hyvinvoiva Espoo-kehitysohjelma seuraa osaltaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien toteutumista ja kehittää osallistavaa toimintaa eri ryhmille.

24.2.2022 Venäjän tekemä hyökkäys Ukrainaun toi sodan Eurooppaan ja osoitti samalla rauhanaikakauden haurauden. Sodan kauhut kohtelevat ankarasti siviilejä; lapsia, naisia ja vanhuksia. Pakolaisia on tullut myös Espooseen. Nämä sodan kuvat ovat saavuttaneet espoolaiset lapset ja nuoret ja lisäävät myös heidän pelkoaan

7.4.2022

omasta turvallisuudestaan. Tämä on otettava huomioon Hyvinvoiva Espoo -ohjelman toimenpiteissä.

Hyvinvointi, terveys ja turvallisuus kulkevat usein yhdessä, kun kuvataan kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tuolloin hyvinvointi pitää sisällään osallisuuden käsitteen. Tämä sisältö kuuluu kunnan eri tulosityksiköiden tekemään ennaltaehkäisevään hyvinvointityöhön ja Espoon hyvinvointisuunnitelmaan. Hyvinvointisuunnitelma tehdään uuden sotelainsäädännön (Laki sosiaali- ja terveydenhuollonjärjestämisestä 612/2021) mukaan myös hyvinvointialueilla. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kymmenen kuntaa tekevät yhteisen hyvinvointisuunnitelman alueensa asukkaille.

Uudet sotelait ja hyvinvointialueet aloittavat toimintansa 1.1.2023. Tuolloin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, koulujen opiskeluhoolto- ja pelastuspalvelut siirtyvät hyvinvointialueen hallinnon alle ja järjestettäväksi. Ennaltaehkäisevä hyvinvointityö jää kuntiin. Varhaiskasvatus, perusopetus, toisen asteen koulutus, nuorisopalvelut, kirjastot ja muut kulttuuripalvelut, vapaa-ajantoiminta ja liikunta osallistuvat vahvasti tähän HYTE-työhön. HYTE-työtä on myös ympäristön suunnittelu ja luontoarvojen huomioiminen. Myös hyvinvointialueille jää edelleen hyvinvointia ja terveyttä edistävää työtä: ohjausta ja kannustusta terveellisiin elämäntapoihin, lasten, nuorten ja perheiden tukeminen arjessa sekä ohjaaminen hyvinvointia tukeviin muihin palveluihin ja kolmannen sektorin ryhmiin ja toimintaan. HYTE-työtä tekevät Uudellamaalla myös HUS-yhtymä ja alueen järjestöt.

Maailma, Suomi ja Espoo ei ole tänään samanlainen kuin se oli vuonna 2020 tai alkuvuodesta 2022. Hyvinvoiva Espoo -ohjelman hyötytavoitteiden ja ohjelmasuunnitelman avulla tuetaan espoolaisten hyvinvointia ja Espoo-tarinaa myös tässä muuttuneessa toimintaympäristössä.

2 Lähtötilanne Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelman kohdealueella

Koronapandemian vaikutus espoolaisten hyvinvointiin

Vuonna 2020 alkanut koronapandemia on monella mittarilla ja tutkimuksella näyttänyt, miten vahingoittavasti se on vaikuttanut eri ikäisten ihmisten fyysiseen, psyykkiseen ja myös taloudelliseen hyvinvointiin. On syntynyt selkeästi oppimisen ja hyvinvoinnin vajetta. Pandemia on myös lisännyt eri ikäisten kokemaa yksinäisyyttä (Ahlgren-Leinvuo et al. 2022, Holm-Hadulla et al.2021, Kouluterveyskysely 2021, OECD 2021, Salmela -Aro 2022, REAL 2021).

Kouluterveyskyselyn 2021 mukaan suurin osa espoolaisista lapsista ja nuorista voi hyvin. He pitävät koulunkäynnistä ja useimmilla on myös ystävä ja harrastus. Espoon lasten ja nuorten vapaa-ajanselvityksen (2020) mukaan on kuitenkin noin 5 000

7.4.2022

lapsen ja nuoren ryhmä, jolle ei ole löytynyt mieluista harrastusta. Koronapandemian arvioidaan lisäksi lopettaneen noin 3 000 lapsen ja nuoren seuratoiminnan. Suomen harrastamisen mallista muodostettu Espoon harrastuspolku tarjoaa maksuttoman harrastuksen perusopetusikäisille koulussa tai sen läheisyydessä koulupäivän jälkeen. Malli mahdollistaa myös etsivää harrastustyötä.

Kouluterveystutkimus 2021 nosti huolen yläkouluikäisten ja toisen asteen tyttöjen mielen hyvinvoinnista. Positiivista mielenterveyttä kahden viikon aikana kertoo kokeneensa 8.-9-luokan pojista 41,9 % tytöistä vain 21,4 %. Lukion 1.-2.-vuosikurssin opiskelijapojista 46,9 % oli kokenut positiivista mielenterveyttä kahden viikon aikana, tytöistä vain 23,3 %, ammatillisen koulutuksen pojista 34,7 % ja tytöistä 20,3 %.

Myös tyttöjen ahdistuneisuus ja masentuneisuus on lisääntynyt noin 10 % vuoteen 2017 verrattuna. Kun poikien ahdistuneisuus pysyi kaikilla luokka-asteilla 5,4 % - 7,5 %:n tasolla, ilmoittivat tytöt kokeneensa ahdistuneisuutta 27,8 % - 32,6 %:n tasolla. Kaksi viikkoa kestäneitä masennusoireita oli tytöistä kokenut 27,8 % - 32,6 %, kun taas poikien masentuneisuutta ilmoitti noin 13 % kaikissa ikäluokissa. Lisäksi tytöistä jopa 36 % ilmoittaa vointinsa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Tärkeä tieto kuitenkin oli, että noin 84 % nuorista kertoi saaneensa tukea mielialaan koulun aikuisilta, vanhemmilta ja ystäviltä. (Kouluterveyskysely 2021)

Joka viides tyttö kokee myös yksinäisyyttä, pojista vain joka kymmenes. Itselle tärkeä ryhmä tai yhteisö löytyy 65 % tytöistä. Pojille tärkeä ryhmä löytyy iästä riippuen useammin, 76-82 %. Erillisessä kouluterveyskyselyn koronakysymyksessä 40 % nuorista ilmoitti, että korona-aikana on ollut vaikea solmia ystävyysuhteista. Myös yhteydenpito ystäviin ja sukulaisiin oli vähentynyt. Koulussa ryhmään kuulumisen tunne on vähentynyt. Noin 69 % nuorista kaipaa myös kiinnostavaa vapaa-ajan tekemistä omalle asuinalueelleen.

Korona-aika on ollut haastavaa myös työikäisille ja perheille. 20-54-ikäisistä espoolaisista 25 % ilmoittaa korona-ajan heikentäneen taloudellista tilannetta, PKS-alueella vastaava luku oli 23,9 % kaikki ikäryhmät huomioiden. Yhteydenpito kodin ulkopuolisiin ystäviin ja sukulaisiin oli vähentynyt 79,5 %:lla vastaajista ja 47 % kertoo yksinäisyyden kokemuksen lisääntyneen. Espoossa jopa 50 % ikäryhmästä 20-54 ilmoitti yksinäisyyden tunteen lisääntyneen. (Ahlgren - Leinvuo et al. 2022)

Sairastavuus on Espoossa muita kuusikkokuntia vähäisempää (Espoon toimintaympäristön tila 2021, FinSote 2020). Terveystilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien osuus on kuitenkin kasvanut koko maassa ja pääkaupunkiseudulla. Espoossa pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyyn 2021 vastanneista 3 300 hengestä 30 % ilmoitti kokemansa terveyden keskitasoiseksi tai huonoksi. Koronan katsotaan lisänneen tätä kokemusta. Merkittävää psyykkistä kuormitusta ilmoittaa kokevansa 15 %.

7.4.2022

Hyvinvointierojen kasvu

Koronapandemia on myös syventänyt väestöryhmien eroja. Eniten korona on kuitenkin vaikuttanut toimintarajotteisiin, ja huonontuminen näkyy yksinäisyytenä, univaikeuksina, liikunnan vähentymisenä ja taloudellisen tilan huonontumisena (THL, FinSote2020-tutkimus).

Espoossa asui vuoden 2021 lopussa 292 796 asukasta. Heistä 19 % oli vieraskielisiä. Espoolaiset ovat korkeasti koulutettuja ja pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn 2021 mukaan samoin kuin FinSote2020-indikaattoreiden kautta tarkastellen he voivat paremmin ja heidän elintapansa ovat terveemmät kuin vähemmän koulutettujen. Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn 2021 mukaan 46 % kyselyyn vastanneista on kokenut onnellisuutta viimeisimmän neljän viikon aikana ja 22 % kertoo osallistuvansa aktiivisesti yhteiseen toimintaan (Ahlgren-Leinvuo et al. 2022).

Eriarvoisuus on kuitenkin kasvanut ja Espoossa on valmisteltu Lapsiköyhyys-ohjelma. Espoo on myös monikulttuuristunut ja korona on heikentänyt edelleen vieraskielisten työllisyyttä. Kun työttömien osuus vuoden lopulla 2021 oli Espoossa 11,5% (2020 7,5%), oli se vieraskielisillä 24,5 % (2020 17,5 %) Toimeentulotukea saa noin 9 % espoolaisista, vieraskielisistä 28,5 %. Joka viides Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyyn 2021 vastanneista joutuu tinkimään ruuasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä. Monet syyt, kuten kieli, ikä, asuinalueen palvelut, työttömyys, vammaisuus jne. voivat olla esteenä osallistua täysipainoisesti oman elämän hyvinvoinnin rakentamiseen. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslaki ohjaavat Hyvinvoiva Espoo -ohjelman toimintoja.

Yli 65-vuotiaiden osuus Espoossa kasvaa ja se on 2021 15 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Heistä useimmat kertovat terveytensä olevan hyvä. Yli 75-vuotiaista terveytensä hyväksi kokee 50 %. Koronan ikääntyville aiheuttama eristyneisyys ei nostanut heidän kokemaansa yksinäisyyttä suuremmaksi kuin 20-54-vuotiaiden kokema. Kuitenkin liikkuminen oli tässä ikäryhmässä vähentynyt selvästi. Huolestuttavaa oli myös alkoholin kulutuksen lisääntyminen koronan aikana yli 65-vuotiaiden miesten ryhmässä. (Espoon toimintaympäristön tila 2021.) Kaikkiaan yli 20-vuotiailla alkoholin kulutus oli lisääntynyt koronan aikana PKS-alueella noin 7 % ja toisaalta vähentynyt 15 % samassa ryhmässä (Ahlgren-Leinvuo et al. 2022).

Kunnan ennaltaehkäisevä hyvinvointityö (HYTE-työ) ja yhteistyö hyvinvointialueen kanssa

Tammikuussa 2022 järjestettiin Suomen historiassa ensimmäiset hyvinvointialueiden aluevaalit. Espoon sosiaali- ja terveystalvet, opiskeluhoillon palvelujen järjestäminen ja pelastuslaitos siirtyvät osaksi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialuetta henkilöstöineen 1.1.2023. Uuden sote-lainsäädännön (Laki sosiaali- ja

7.4.2022

terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021) mukaan hyvinvointityötä tulee tehdä hyvinvointialueilla, kunnassa ja erityissairaanhoidossa yhteistyössä. Etenkin ennaltaehkäisevä hyvinvointityö jää kuntiin. Palvelujen yhdyspintoja syntyy useita.

Hyvinvointisuunnitelmat ja -kertomukset tehdään tulevaisuudessa sekä kunnissa että hyvinvointialueilla. Näistä tieto menee myös Länsi-Uudellamaalla erityissairaanhoitoon HUS-yhtymään. Valtuusto katsoi, että Hyvinvoiva Espoo -ohjelmaryhmä on tärkeä toimija myös tässä yhdyspinnassa.

Hyvinvoiva Espoo -ohjelma seuraa ja tukee osaltaan kunnan HYTE-työn toteutumista ja palvelujen yhdyspintoja. Kuntaan jäävät palvelut ovat vahvasti hyvinvointia lisääviä ennaltaehkäiseviä hyvinvointipalveluita. Näitä ovat mm. hyvä ja toimiva varhaiskasvatus, perusopetus ja toisen asteen koulutus kuten lukio ja ammatillinen koulutus. Yksi yhteinen yhdyspinta syntyy opiskeluhuollon palveluihin, joiden järjestäminen siirtyy hyvinvointialueille. Opiskeluhuollon palvelut ja toiminta esiopetuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa on oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnille ja ennalta ehkäisevälle työlle erittäin tärkeää.

Kirjastot ja muut kulttuuripalvelut sekä liikunta- ja nuorisopalvelut lisäävät vapaa-ajan hyvinvointia. Hyvät urheilu-, liikunta- ja ulkoilutilat tukevat omaehtoista hyvinvoinnin ylläpitoa. Elinvoiman tulosalueen kattavat liikunta- ja kulttuuripalvelut ovat jo nyt tukemassa espoolaisten hyvää elämää. Hyvinvoiva Espoo -ohjelma tukee osaltaan kulttuurihyvinvointisuunnitelman syntyä ja toteutumista osana Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa tehtävää yhdyspintatyötä.

Tärkeitä toimijoita kunnan lisäksi ovat myös kunnassa toimivat järjestöt ja vapaaehtoistyö. Järjestöt tarjoavat kohtaamisen paikkoja ja tekemistä. Espoo on avustanut vuonna 2020 järjestötoimintaa noin 4,7 miljoonalla eurolla. Lisäksi sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat saaneet STEA:n (sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusten) kautta tukea Espoossa järjestettävään toimintaan noin 37 miljoonaa euroa. Tukea on saanut 101 järjestöä. (Espoon toimintaympäristön tila 2021) Hyvinvointialueiden synty on aiheuttanut järjestöissä epävarmuutta avustusten ja tilojen osalta siitä, mikä taho tukee heitä tulevaisuudessa. Hyvinvoiva Espoo osallistuu osaltaan järjestötyön toiminnan seurantaan.

Kuntalaisten hyvinvoinnin ylläpitäminen ja kehittäminen on tärkeää työtä ja sitä tehdään tulevaisuudessa monilla eri tasoilla ja tavoitteistoilla. Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelmalle asetettiin tehtäväksi kokeilla ja löytää uusia toimintatapoja kuntalaisten omaehtoiseen hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja hyvinvoinnin merkityksestä viestimiseen. Tässä huomioidaan valtuustokauden Espoo tarinan tavoitteet ja myös YK:n kestävä kehityksen tavoitteisto. Espoo huomioi ympäristön lisäksi kestävyuden taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti.

7.4.2022

3 **Tavoitteet ja rajaukset**

Hyvinvoinnin käsite ja ohjelman tavoitetila

Hyvinvoinnin käsitettä voidaan määritellä suppeasti tai laajasti. Laajasti määritellen siihen liittyy onnellisuus, hyvä elämä ja elämän merkitys. Antiikin Kreikassa kaikenkattava hyvä eli hyve tuli tunnistaa rationaliteetin avulla ja mitata mm. kohtuullisuutena. Kun sitä toteutti omassa elämässään, syntyi onnellisuus, hyvä elämä. Se oli ja on eräänlaista arvo-osaamista käytännön elämän valinnoissa ja toimissa. (Aristoteles 1983, Platon 1978 (II); Pitkänen, P 1996) YK:n vuosittain toteuttama World Happiness Report 2022 totesi Suomen jo viidennen kerran maailman onnellisimmaksi kansaksi. Tutkimus on pitänyt sisällään paljon hyvinvointivaltioon liittyviä mittareita. (Professori Markku Ojanen HS 20.3.2018)

Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyssä 2021 pyydettiin vastaajia arvioimaan kokemaansa onnellisuutta neljän viikon aikana. Koetusta onnellisuudesta olisi siis saatu myös tälle valtuustokaudelle yksi indikaattori kuvaamaan yli 20-vuotiaiden hyvinvointia. Ohjausryhmä rajasi aluksi pois hyvinvoinnin laajan määritelmän ja onnellisuuden, koska ei ollut varma sen mitattavuudesta. Koska mittareita löytyi, onnellisuus lisätään kuvaamaan lähtöarvona espoolaisten työikäisten mielen hyvinvointia.

Pohjoismainen hyvinvointivaltio ja siihen liittynyt tutkimus ovat olleet merkittävässä asemassa hyvinvoinnin ulottuvuuksien määrittelyssä ja mittaamisessa. Uraauurtavana on ollut Erik Allardt ja hänen teoksensa *Att ha, att älska, att vara. Om välfärd i Norden* (1975). Tässä hyvinvointi oli sekä yksilön että yhteisön hyvinvointia. Myöhemmässä teoksessaan yhteisön hyvinvointia määrittivät mm. asuinolot ja ympäristö, työllisyys, työolot ja toimeentulo. Yksilön hyvinvointiin vaikuttivat mm. sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen, sosiaalinen pääoma ja onnellisuus. Elämänlaatua muokkasivat terveys, materiaallinen hyvinvointi, odotukset hyvästä elämästä, ihmissuhteet, omanarvontunto ja mielekäs tekeminen. (Allardt 1993)

Valtakunnallisissa ohjelmissa ja Hyvinvoinnin ja terveydenlaitoksen määrittelyssä puhutaan yhdessä hyvinvoinnista, terveydestä ja turvallisuudesta. Hyvinvointiin liitetään vahvasti osallisuus. Hyvinvoiva Espoo -ohjelma voi seurata hyvinvointi-indikaattoreita jo toteutettavien tutkimusten ja kyselyiden kautta. Näitä ovat mm. joka neljäs vuosi toteutettava FinLapset, joka toinen vuosi toteutettava Kouluterveyskysely perusopetuksen 4.-5.- ja 8.-9-luokkalaisille, lukion 1. ja 2. luokan opiskelijoille sekä ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoille. Nuorten aikuisten, työikäisten ja senioreiden tietoja saadaan mm. THLn Finnsote-tutkimuksista, pääkaupunkiseudun yhteisistä hyvinvointikyselyistä ja toimintaympäristöntilaportteista sekä Sotkanetistä ja Teaviisarista.

7.4.2022

Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelman avulla espoolaisten mielen hyvinvointi vahvistuu koronapandemian jälkeen ja resilienssi maailmassa tapahtuviin äkillisiin muutoksiin ja uhkien kasvaan. Espoolaisten osallisuus ja yhteisöllisyys vahvistuvat ja nyt heikommin mukana olevat ryhmät pääsevät paremmin mukaan yhteiseen tekemiseen. Kunnan hyvinvointityö on vahvaa ja vaikuttavaa ja yhteistyötä tehdään hyvinvointialueen kanssa sekä eri verkostoissa.

Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma toimii poikkihallinnollisesti lisäten espoolaisten osallisuutta, yhteisöllisyyttä, terveyttä ja turvallisuutta. Hyvinvointityötä tehdään yhdessä asukkaiden, järjestöjen ja yritysten kanssa. Hyötytavoitteiden avulla ideoidaan, toteutetaan ja viestitään toimintamalleja, joiden avulla myös kuntalaiset itse voivat lieventää korona-aikana syntyneitä hyvinvoinnin vajetta kuten yksinäisyyttä. Ennalta ehkäisevässä hyvinvointityössä huomioidaan eri asuinalueet, ikä-, kulttuuri- ja sosiaaliryhmät. Kuntalaisten ja etenkin lasten ja nuorten kuulemista lisätään toimintamalleja suunniteltaessa. Hyvinvointityötä tehdään Espoon ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen yhdyspinnassa yhteistyössä. Tärkeitä yhdyspintoja löytyy myös Elinvoimainen Espoo, Kestävä Espoo ja Tapahtumien yhteisöllinen Espoo -kehitysohjelmien kanssa. YK:n kestävä kehityksen tavoitteista kehitysohjelma toteuttaa etenkin tavoitetta kolme, joka takaa terveellisen elämän ja hyvinvointia kaiken ikäisille.

Hyötytavoitteet ovat:

- 1) Espoolaisten osallisuus lisääntyy ja yhteisöllisyys vahvistuu
- 2) Espoolaisten yhdenvertaiset mahdollisuudet edistää omaa hyvinvointiaan lisääntyvät
- 3) Espoolaisten mielen hyvinvointi vahvistuu
- 4) Hyvinvointia ja terveyttä edistetään Espoossa ja yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa

Hyötytavoite 1: Espoolaisten osallisuus lisääntyy ja yhteisöllisyys vahvistuu

Tärkeä osa hyvinvointia on osallisuuden kokeminen. Osallisuuden kautta ihminen tuntee kuuluvansa johonkin yhteisöön ja juurtuu omaan asuinalueeseensa tai ryhmään ja voi omalla toiminnallaan vaikuttaa myös siellä tehtäviin toimiin ja päätöksiin. Espoossa on aina arvostettu kuntalaisten omaa toimintaa ja vaikuttamista. Kaikilla ikä- tai sosiaaliryhmillä ei kuitenkaan ole samanlaisia mahdollisuuksia tai osaamista vaikuttaa. Tähän etsitään malleja. Etenkin lapsia ja nuoria tulee osallistaa ja kuulla heitä koskevissa asioissa. Kuulemisesta kumppanuuteen -mallin tavoin kohdennetaan kyselyjä eri ryhmille, jotta saadaan kuuluviin heille tärkeät toiminnat

7.4.2022

hyvinvoinnin parantamiseen. Tapahtumien yhteisöllinen Espoo -kehitysohjelman kanssa tehtävä yhteistyö ja Harrastamisen Suomen malli lisäävät lasten ja nuorten mahdollisuutta osallistua ja kuulua ryhmään ja yhteisöön. Mahdollista on myös hyödyntää osallistavaa budjetointia toimenpiteitä suunniteltaessa ja toteutettaessa. Kulttuurihyvinvointisuunnitelmaan liittyvän työn myötä voisi lisäksi nostaa ohjelmakaudelle Muistamme Espoon -kirjan valmistamisen yhdessä ikäihmisten ja taiteilijoiden kanssa. Ohjelmakaudelle tarkastellaan myös muita toimintamalleja, jotka huomioivat ylisukupolvisuuden, kuten Liikkeessä taide tuntuu -malli.

Hyötytavoite 2: Espoolaisten yhdenvertaiset mahdollisuudet edistää omaa hyvinvointiaan lisääntyvät

Itsestä huolehtiminen on taito, jonka tulisi kasvaa ja vahvistua. Jokaisen tulisi voida edistää omaa hyvinvointiaan. Varhaislapsuudessa tähän tarvitaan lähellä olevien ihmisten ja perheen tukea, nuoruudessa oma-aloitteisuutta, työikäisenä aikaa ja vanhuudessa saavutettavia palveluita. Kieli, kulttuuri tai varallisuus voi estää löytämästä tarvittavia hyvinvointia tukevia palveluita. Osaa rajoittaa pitkä matka, sairaus tai vamma. Myös nopeasti kasvaville alueille tarvitaan saavutettavia palveluita ja asukastoimintaa. Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma innovoi ja viestii eri asukasryhmille ja alueille uusia toimintatapoja. Edellisellä valtuustokaudella aloitettiin pienten lasten perheille Musiikkikehto-toiminta. Koronan takia hanke jäi osittain kesken ja sitä voidaan mahdollisesti jatkaa ohjelmakaudella. Lisäksi Hyvinvoiva Espoo -kehittämishjelma seuraa osaltaan kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien toteuttamista (Liite 1).

Hyötytavoite 3: Espoolaisten mielen hyvinvointi vahvistuu

Yksi keskeinen tavoite valtuustokauden Exit koronaan ja Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelmalle on espoolaisten mielen hyvinvoinnin vahvistaminen. Kaikenikäiset espoolaiset tarvitsevat hyviä toimintamalleja ja tukea mielen hyvinvointiin koronan aikana ja jälkeen. Myös perheet tarvitsevat tukea kasvatustehtävään. Kahden vuoden välein toteutettava Kouluterveyskysely (2021) on mm. osoittanut, että nuoret kokevat entistä enemmän masennusta ja ahdistuneisuutta. Keskeinen ryhmä ohjelman toimenpiteille tulee olemaan tutkimustulosten perusteella huolestusta herättäneet yläkoululaiset ja toisen asteen tytöt. Korona-aika on lisännyt nuorten tyttöjen ja nuorten aikuisten kokemaa yksinäisyyden tunnetta ja eristänyt eri ikäisiä sosiaalisista verkostoista ja heille kohdennetuista palveluista. Mielen hyvinvointia tukevia HYTE-toimia ja uusia ratkaisuja kehitetään ennalta ehkäisevinä kaikkiin ikäryhmiin.

Toimenpiteet tulevat olemaan lapsille, nuorille ja heidän huoltajilleen suunnatut mielen hyvinvointia parantavat koulutukset ja luennot sekä materiaalit painettuina ja digiversioina. Koulutuksia suunnataan myös Espoon kaupungin henkilöstölle.

7.4.2022

Hyötytavoite 4: Hyvinvointia ja terveyttä edistetään Espoossa ja yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.

Sote-uudistuksen toteutuessa 1.1.2023 useat ammattiryhmät, jotka ovat kunnassa osallistuneet hyvinvoinnin rakentamiseen ja kehittämiseen, siirtyvät hyvinvointialueen hallinnon alle ja työntekijöiksi. Lain mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ (HYTE-työ) jää sekä kuntiin että hyvinvointialueille ja myös erityssairaanhoidon järjestäjille, eli tässä Espoolle, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle (10 kuntaa) ja HUS-yhtymälle. Kuntaan jäävä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on ennaltaehkäisevää hyvinvointivointityötä, ja sitä voidaan toteuttaa omissa palveluissa ja yhteistyössä mm. järjestöjen kanssa. Yhteistyötä tulee tehdä hyvinvointialueen kanssa ja moneen kuntaisten palveluun jääkin vahva ja tärkeä palveluiden yhdyspinta. Kunnat tekevät edelleen valtuustokaudeksi hyvinvointisuunnitelman ja -kertomuksen. Hyvinvointisuunnitelma tehdään myös hyvinvointialueelle ja näiden tavoitteiden tulee tukea toisiaan. Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma toimeenpanee omalta osaltaan hyvinvointisuunnitelmien tavoitteita ja huolehtii kunnan roolista ennaltaehkäisevässä hyvinvointityössä.

Ohjelmassa selvitetään mahdollisuutta rakentaa palvelujen rajapintaan seurantaväline, jonka avulla voidaan tarkastella paremmin opiskeluhuollon toteutumista yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Hyvinvointialue seuraa yksilökohtaista opiskeluhoitoa.

Kunnan ja hyvinvointialueen HYTE-työhön tarkastellaan mahdollisuutta ohjelmakaudella rakentaa kulttuurihyvinvointisuunnitelma (sisältäen liikunnan, kulttuurin ja luonnon).

Hyötytavoitteiden mittarit ja indikaattorit

Ohjelman hyötytavoitteiden seurantaan on tunnistettu useita mittareita, joista osa mittaa suoremmin ohjelmatyötä ja osa on indikaattorityyppisiä, jotka kuvaavat asioiden tilaa ja joihin on vaikea osoittaa suoraan ohjelmatyön vaikutusta. Indikaattoreille ei ole sovittu ohjelmassa lähtöarvoja, mutta niiden kehitys oletetaan positiiviseksi. Arvot täsmentyvät ohjelman edetessä.

7.4.2022

Taulukko 1 Hyötytavoitteet ja mittarit

Hyötytavoite	Mittari(t) toteutumisen arvioimiseksi	Mittarin lähtöarvo (2022) ja tietolähde	Mittarin tavoitearvo ohjelman päättyessä (2025 alussa)
Espoolaisten osallisuus lisääntyy ja yhteisöllisyys vahvistuu	<p>Osallisuuden kokemus peruskoululaiset, toisen asteen oppilaat</p> <p>Osallistavan kyselyjen perusteella toteutettujen toimintojen määrä</p> <p>Koettu yksinäisyys eri ikäryhmissä</p>	<p>Kouluterveyskysely 2021 4.-5. lk t 55 % p 54% 8.-9. lk t 7 % p 16 % lukio 1.-2.vsk t 9,8 % p 18,6 % amm 2. vsk t 20 % p 26,7 %</p> <p>0</p> <p>4.-5. lk t 4,3 % p 2,9 % 8.-9. lk t 22 % p 8,3 % lukio 1.-2. vsk t 20,7 % p 8,8 % amm 2. vsk t 27,9 % p 11,4 %</p> <p>PKS hyvinvointikysely 2022 20-54-vuotiaat korona-aikana yksinäisyys lisääntynyt 50 %</p>	Tavoitearvo asetetaan myöhemmin
Espoolaisten yhdenvertaiset mahdollisuudet edistää omaa hyvinvointiaan lisääntyvät	<p>Seurattujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus-sopimusten/ suunnitelmien määrä</p> <p>Kohdennettujen hyvinvointia lisäävien uusien toimintojen määrä</p>		Tavoitearvot asetetaan myöhemmin
Espoolaisten mielen hyvinvointi vahvistuu	<p>Mielen hyvinvointia vahvistavaan koulutukseen ja luentoihin osallistuvien määrä</p> <p>Kokenut onnellisuutta viimeisen 4 viikon aikana, yli 20-54 -vuotiaat</p> <p>Kokenut positiivista mielialaa kahden viikon aikana, lapset ja nuoret</p>	<p>Hyvinvoiva Espoo 2017-2021 300 henkeä Voi Hyvin -luennot</p> <p>46 % Pääkaupunkiseudun hyvinvointikysely</p> <p>Kouluterveyskysely 2021 8.-9. lk p 41,9 % t 21,4 % lukio 1.-2. vsk p 46,9 % t 23,3% Ammatillinen p 34,7 % t 20,3 %</p>	Tavoitearvot asetetaan myöhemmin

7.4.2022

Hyötytavoite	Mittari(t) toteutumisen arvioimiseksi	Mittarin lähtöarvo (2022) ja tietolähde	Mittarin tavoitearvo ohjelman päättyessä (2025 alussa)
Hyvinvointia ja terveyttä edistetään Espoossa ja yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa	HYTE-yhdyspintatapaamisten ja käynnistettyjen yhteistyömuotojen määrä Yhteisöllisen opiskeluhuollon seurantaväline		Tavoitearvot asetetaan myöhemmin Seurantaväline valmis

Rajaukset ja yhteydet muuhun työhön

Hyvinvointityötä tehdään nyt ja tulevaisuudessa kunnissa, hyvinvointialueella ja ERVA-alueilla kuten HUS-yhtymässä. Myös järjestöt ja yritykset ovat tärkeässä osassa hyvinvointipalvelujen järjestämisessä. Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma osallistuu osaltaan kuntaan jäävän hyvinvointi- ja yhdyspintatyön kehittämiseen sekä järjestöjen kanssa tehtävän yhteistyön rakentamiseen.

Kuntaan jää eteenkin ennaltaehkäisevä hyvinvointityö. Varhaiskasvatus, perusopetus, toisen asteen koulutus, nuorisotyö, kirjastot ja muut kulttuuripalvelut ja liikuntapalvelut ovat hyvin hoidettuina mitä tärkeintä ennaltaehkäisevää hyvinvointityötä. Tätä ovat myös hyvin hoidettu ympäristö, tilat ja luonto.

Vuoden 2023 alusta alkaen hyvinvointisuunnitelmat tehdään sekä kunnassa että hyvinvointialueella ja hyvinvoinnista huolehditaan monin yhdyspinnoin.

Muissakin Espoon kehitysohjelmissa tehdään hyvinvointia lisäävää työtä. Hyötytavoitteiden kautta selkeät yhdyspinnat muodostuvat Tapahtumien yhteisölliseen Espooseen. Tässäkin ohjelmassa korostuu kuntalaisten yhteisöllisyys ja osallisuus. Myös Elinvoimainen Espoo ja Kestävä Espoo ovat tavoitteistoltaan tärkeitä kehitysohjelmiä, joilla on yhdyspintaa toteutettavien toimintojen ja verkostojen kautta Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelmaan.

Espoon arvo, vastuullinen edelläkävijyys, tulee ohjelmassa esille ekologisenä, taloudellisena, sosiaalisena ja kulttuurisena kestävyysnä. YK:n kestävän kehityksen tavoitteista Hyvinvoiva Espoo toteuttaa keskeisesti tavoitetta 3 terveyttä ja hyvinvointia, tavoitetta 4 hyvä opetus, tavoitetta 5 sukupuolten tasa-arvo, tavoitetta 10 eriarvoisuuden vähentäminen, tavoitetta 11 kestävät kaupungit ja yhteisöt sekä tavoitetta 17 yhteistyö ja kumppanuus. Näiden tavoitteiden toteutuminen lujittaa myös

7.4.2022

kansallista ja kansainvälistä tavoitetta 16, rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto. Oikeudenmukaisuus on Espoo-tarinan tärkeä arvo.

Espoo-tarinan valtuustokauden tavoitteista ohjelmalle ovat keskeisiä exit Koronan lisäksi tavoitteet Espoo on oppimisen ja sivistyksen kärkikaupunki, Espoo toteuttaa palvelujaan koko yhteisön voimin, Espoo on viihtyisä, turvallinen ja luonnonläheinen kotikaupunki ja Espoo on paras kotouttaja. Uusissa kehitettävissä toiminnoissa huomioidaan Taloudellisesti kestävän Espoon tavoitteet.

4 Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelman toteutus

Suunnitelma koko ohjelmakaudelle 2021-2025

Globaalien ilmiöiden, kuten koronapandemia ja maailmanrauhaan liittyvä epävarmuus viitoittaa vahvasti Hyvinvoiva Espoo -ohjelmasuunnitelmaa. Suomen ja Espoon sisäisistä ilmiöistä näitä ovat mm. hyvinvointialueiden syntyminen ja muutokset hyvinvointipalvelujen organisoitumisessa, Espoon monikulttuuristumisen tuomat haasteet ja väestön ikääntyminen. Ohjelman hyötytavoitteet kattavat kaikki nämä ilmiöt.

Ohjelman painopiste on aluksi koronan aiheuttamassa oppimisen ja hyvinvoinnin vajeessa. Tapahtumien yhteisöllinen Espoo korostaa vuotta 2022 teemalla Espoo 50 vuotta kaupunkina monin osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen kannustavin toiminnoin. Siksi Hyvinvoiva Espoo keskittyy toimintasuunnitelmassa 2022 espoolaisten mielen hyvinvoinnin vahvistamiseen monin eri toiminnoin ja hankkein. Etenkin lapset, nuoret ja lapsiperheet ovat tässä esillä, vaikka palveluja mietitään myös ylisukupolisesti. Huoltajia tuetaan kasvatustehtävässään.

Ryhmiä, joiden osallistuminen voi olla rajoitettua, osallistetaan eri kyselyin tuomaan äänensä kuuluviin asioissa, joiden he katsovat auttavan oman hyvinvoinnin rakentamisessa. Esitettyjä toimintoja tuetaan koko ohjelmakauden ajan.

Kulttuurihyvinvointiin liittyvää suunnitelma- ja kehittämistyötä viedään eteenpäin vuonna 2022 pilotoimalla Senioripaku-mallia, jossa eri tulosityksiköiden toimijat vievät palveluita kauempana keskuksien palveluista olevilla seniorikuntalaisille. Kulttuurihyvinvoinnin toiminnot nousevat uusina avauksina esiin koko ohjelmakauden ajan.

Palvelujen ja hallinnon tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta seurataan tehtyjen suunnitelmien kautta ja pyritään nostamaan esiin nykyiset katvekohdat.

Järjestöjen kanssa aloitetaan kuntaan jäävien ennaltaehkäisevien palveluiden ja hyvinvointialueen palveluiden kartoitus. Palvelujen rajapinnalle etsitään palvelujen toimivuutta ja laatua seuraavia digitaalisia palveluita tai menetelmiä.

7.4.2022

Toimintasuunnitelma ensimmäiselle toteutusvuodelle 2022

Hyötytavoite 1 Espoolaisten osallisuus lisääntyy ja yhteisöllisyys vahvistuu

Espoon kaupunki täyttää 50 vuotta vuonna 2022. Tapahtumien yhteisöllinen Espoo aktivoikin yhdessä tulosityksiköiden kanssa kuntalaisia osallistumaan ja toteuttamaan monenlaista toimintaa kaupungissa ja alueilla. Hyvinvoiva Espoo osallistuu osaltaan asian edistämiseen.

Keväällä 2022 kohdennetaan kysely nuorisovaltuustolle, vammaisneuvostolle, vanhusneuvostolle ja kotoutumisen edistämisen neuvottelukunnalle niistä toimista, joita he katsovat tärkeiksi hyvinvoinnin kehittämisen kannalta. Näitä toimia pyritään toteuttamaan ohjelman eri vuosina.

Kannustetaan nuoria osallistumaan Vapaa! Fri! -hankkeen toimintaan. Toiminta kannustaa vapaaehtoistyöhön. Kilonpuiston oppilaskunnan ohjaaja ja oppilaat tulevat kertomaan kehittämästään Tee hyvä teko TekojenTiistai -tapahtumasta. Seuraava tapahtuma on 29.11.2022. Osallistutaan asiasta viestimiseen ja verkostotyöhön.

Hyötytavoite 2 Espoolaisten yhdenvertaiset mahdollisuudet edistää omaa hyvinvointiaan lisääntyvät

Hyötytavoitteen 1 kohdalla toteutettava kysely on osa myös tätä tavoitetta. Kyselyistä nostetaan toimenpiteitä toteutettavaksi jo vuonna 2022.

Tarjotaan tukea tarvitseville perheille Voimaperhe-koulutusta. Määrä tarkentuu myöhemmin.

Jatketaan edellisellä kaudella aloitettua Musiikkikehto -toimintaa neuvoloissa.

Espoon tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman seuranta aloitetaan ohjausryhmän kokouksessa 16.5. Kokouksessa määritellään myös seurannan taso ja siihen liittyvä aikataulu ohjelmakaudelle. (Liite 2)

Pilottihankkeena tuetaan Elinvoiman Senioripaku-mallia, joka on osa kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa. Malli tuo yhteen monia kaupungin palveluita ja vie niitä kesäaikana etäällä kaupunkikeskusten palveluista asuville ikäihmisille. Mallia pilotoidaan 6 kk.

Hyötytavoite 3 Espoolaisten mielen hyvinvointi vahvistuu

Keväällä 2022 toteutetaan yksi ja syksyllä kaksi Mieli ry:n Mielenterveyden ensiapukoulutusta MTEA1 kaupungin henkilöstölle. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle toteutetaan koulutus Lapsen mieli, kieli ja kulttuuri 3 kertaa läsnäkoulutuksena ja 2 kertaa verkkokoulutuksina materiaaleineen.

7.4.2022

Ensimmäisen luokan oppilaille ja heidän huoltajilleen järjestetään luonteen hyveitä/ vahvuuksia tukeva, kannustava positiivisen kasvatuksen koulutustempaus. Lisäksi kodit saavat tähän liittyviä harjoitteita ja materiaalia painettuina ja digitaalisesti. Luentokoulutukset järjestetään suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Lukuvuonna 2022-2023 ensimmäisen luokan aloittaa noin 4 100 oppilasta.

Lisäksi järjestetään yläkoululaisille ja lukion oppilaille kohdennettu tunne-elämää vahvistava ja hyvinvointitaitoja lisäävä luentokokonaisuus. Selvitetään uusia keinoja tukea etenkin tyttöjen mielen hyvinvointia. Tavoitteena on myös löytää hyvinvointia kartoittava, hyvinvointikeskustelua tukeva malli.

Kannustetaan viestinnällisesti peruskouluja jatkamaan sosioemotionaalista pedagogiikkaa ja siihen liittyviä ohjelmia. Perusopetuksen henkilöstöä on noin 15 vuoden aikana koulutettu ohjelmien käyttöön. Niiden toteutus kouluissa ei kuitenkaan ole kattavaa ja systemaattista. Mm. OECD:n 2021 tutkimusten mukaan sosio-emotionaaliset taidot suojaavat oppilaita koronan kaltaisissa kriiseissä ja kasvattavat resilienssiä uusien vaativia haasteiden kohtaamiseen.

Hyötytavoite 4 Hyvinvointia ja terveyttä edistetään Espoossa ja yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.

Ennaltaehkäisevää hyvinvointityötä tehdään kunnassa ja yhteistyössä hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän kanssa. Tähän toimintaa tutustutaan asiantuntijoiden avulla keväällä ja syksyllä 2022.

Ensimmäinen tapaaminen järjestöjen kanssa on 25.4.2022. Määritellään yhteistyömuodot.

Tutkitaan mahdollisuutta valmistella työkalu yhteisöllisen opiskeluhuollon seurantaan. Opiskeluhuollon ja koulujen välille syntyy tärkeä yhdyspinta kunnan ja hyvinvointialueen välille. Opiskeluhuollon henkilöstö siirtyy hyvinvointialueelle, mutta toiminta jatkuu kouluissa ja oppilaitoksissa. Opiskeluhoitolain (1287/ 2013) mukaan yhteisöllinen opiskeluhoito on edelleen tärkeä osa opiskeluhuollon palvelua. Sen toimivuutta täytyy pystyä tarkastelemaan nykyistä paremmin. Yksilökohtainen opiskeluhoito kirjautuu tulevaisuudessa terveydenhoidon tiedostoihin.

5 Organisointi ja vastuut

Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelman omistaa Kasvun ja oppimisen toimialajohtaja Harri Rinta-aho. Hänen varahenkilönsä on hallintopäällikkö Tiina Pesonen. Ohjelmaryhmän puheenjohtajana toimii valtuutettu Helena Marttila (henkilökohtainen varajäsen Johan Enkenberg) ja varapuheenjohtaja on valtuutettu Noora Koponen (henkilökohtainen varajäsen Pinja Nieminen).

7.4.2022

Ohjausryhmän luottamushenkilöjäseniä ovat lisäksi Emilia Knaapi (henkilökohtainen varajäsen Vanessa Kurri), Olli Aro (henkilökohtainen varajäsen Hannu Heikkinen) ja Mikko Kumpulainen (henkilökohtainen varajäsen Jarmo Kanerva). Nuorisovaltuuston edustajana on Fiia Männikkö (varajäsenenä Sebastian Nilsson).

Viranhaltijajäsenenä ryhmässä ovat ohjelman omistajan lisäksi erityissuunnittelija Sanna Ahonen HYTET (varalla asiantuntija Tuija Tuormaa HYTET), suunnittelija Marianne Uppa Elinvoima (varalla erityisasiantuntija Elina Pulli Elinvoima), asuntopäällikkö Anne Savolainen KYT (varalla kehittämispäällikkö Tiina Järvinen KYT) ja varhaiskasvatuspäällikkö Raija Laine KOTO (varalla opetuspäällikkö Outi Saloranta-Erikson KOTO).

Hyvinvoiva Espoo ohjelmapäällikkönä toimii hyvinvoinnin kehittämisjohtaja Kaisu Toivonen KOTO ja viestintävastaavana erityissuunnittelija Annika Kaarnalehto KOTO.

Asiantuntijoina ohjausryhmässä ovat maahanmuuttoasioiden päällikkö Teemu Haapalehto strategiayksikkö, opiskeluhuollon päällikkö Terhi Pippuri KOTO, erityisasiantuntija Riina Plosila KOTO, kulttuuripäällikkö Tiina Kasvi Elinvoima, nuorisopalvelupäällikkö Merja Nordling KOTO ja terveydenhoidon asiantuntija Minna Eväsoja HYTET.

Ohjelman omistajalla on Espoon viranhaltijaorganisaation puolesta kokonaisvastuu ohjelmasta ja sen hyötytavoitteista. Omistaja tekee ohjausryhmän kanssa määrärahan käyttöä koskevat päätökset. Omistaja raportoi ohjelmasta kaupungin johdolle ja kytkee osaltaan ohjelmaa kaupunkiorganisaation muuhun toimintaan ja johtamiseen.

Ohjausryhmä vastaa ohjelman sisäisestä päätöksenteosta ja ohjaa ohjelmatyötä. Tehtäviä ja vastuita ovat mm. ohjelman valmistelu ja vuosittaisen ohjelman suunnittelu, toteutettavien projektien ja toimenpiteiden priorisointi ja valinta, ohjelman ja sen projektien seuranta ja ohjaus sekä viestintä ohjelman ja ohjausryhmän jäsenten ja vastuualueen välillä.

Ohjelmapäällikkö vastaa ohjelmakokonaisuuden päivittäisestä hallinnasta, projektien koordinoinnista ja hän toimii ohjelman omistajan apuna. Hän tukee ja ohjaa projektipäälliköitä, vastaa projektien välisten yhteyksien ja riippuvuuksien koordinoinnista, raportoi edistymisestä projektin omistajalle ja ohjausryhmälle, toimii projektisalkkukoordinaattorina, viestii ohjelmakokonaisuudesta ja hallinnoi ohjelmaa.

Viestintävastaava vastaa ohjelman viestinnän suunnittelusta ja toteutuksesta ohjelmapäällikön apuna. Hän kehittää viestintäkäytäntöjä, viestinnän suunnittelua ja toteutusta. Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelmassa hän toimii myös kokousten sihteerinä.

7.4.2022

6 Resurssit, kustannukset ja rahoitus

Henkilöresurssit

Ohjelmasuunnitelman tarkentuessa tarkentuu myös henkilöstöresurssien tarve. Toimintasuunnitelman 2022 toiminnot sisältävät asiantuntijoiden työpanosta, joka voidaan sisällyttää osaksi heidän normaalia työtään.

Eniten työtä ensimmäisenä vuonna kohdentuu ohjelmapäällikölle ja ohjelman viestijälle. Kokousten ja ohjelmasuunnitelman valmistelun lisäksi työhön liittyy paljon yhteydenpitoa eri verkostojen kanssa.

Osa toimenpiteistä hankitaan palvelunostoina ja tähän liittyy myös mahdollisia pienhankintojen kilpailutuksia. Tällöin hankintaan sisältyy kouluttaja, mutta koulutuksen järjestelyt vaativat henkilötyötä ja viestintää. Ohjelman projektit ja toimenpiteet resursoidaan erikseen.

Arvio resurssitarpeista:

- ohjelmapäällikkö 2/3 htv sisältäen myös toimenpiteiden toteuttamista
- viestintävastaava 1/10 henkilötyövuotta
- ohjelman omistaja 0,05 henkilötyövuotta
- asiantuntijat (6) yhteensä 1/10 henkilötyövuotta

Ulkoiset kustannukset

Toimintavuoden 2022 kulut jakautuvat arvion mukaan seuraavasti:

Luottamushenkilöiden kokouspalkkiot 10 000 €

Muut kokouskulut 2 000 €

Koulutusten ostot ja materiaalit; painetut ja digi 90 000 €

Osallistavat kyselyt 12 000 €

Senioripaku-pilotointi 30 000 €

Yhteisöllisen opiskeluhuollon seurantaväline I vaihe 10 000 euroa

Mainostusviestintä 10 000 €

Loput 46 000 euroa jätetään toimintavuoden aikana esille tuleviin toimenpiteisiin.

7.4.2022

Rahoitus

Hyvinvoiva Espoo -ohjelman budjetista päätetään vuosittain talousarvion yhteydessä ja vuodelle 2022 se on 200 000 euroa.

Ohjelmakauden aikana kartoitetaan mahdollisuuksia hakea ohjelmalle ja sen projekteille myös ulkoista rahoitusta.

7

Kehitysohjelman ohjaus ja seuranta

Projektien ja toimenpiteiden valinta

Hyvinvoiva Espoo -ohjausryhmä valitsee esittelystä ohjelman projektit ja toimenpiteet. Projektien valinnassa arvioidaan, miten ne edistävät ohjelman hyötytavoitteita. Projektit voivat olla koko ohjelmakauden kestäviä ja näin hyötytavoitteeseen pyrkiviä tai yksittäisiä toimenpiteitä, joiden avulla hyötytavoitetta kohti kuljetaan.

Seuranta ja raportointi

Ohjelman seuranta tehdään kehitysohjelmille tehdyn kaupunkitasoisen aikataulutuksen mukaan. Seuranta tuodaan ohjausryhmän kokoukseen ja käsitellään siellä aina ennen kuin se etenee kaupunginhallitukseen ja valtuustoon.

Ohjausryhmä seuraa säännöllisesti ohjelmaan sisältyvien projektien ja toimenpiteiden etenemistä kokouksissaan. Ohjelman projektit toteutetaan Espoon EsPro-projektimallilla. Sekä projektien että projekteja pienempien toimenpiteiden hallinnassa ja raportoinnissa käytetään Espoon projektisalkkujärjestelmää.

Poikkihallinnollisten kehitysohjelmien etenemisestä raportoidaan valtuustolle puolivuositin: 31.7. tilanteesta samanaikaisesti osavuosikatsauksen kanssa ja 31.12. tilanteesta samanaikaisesti tilinpäätöksen kanssa. Raportoinnin painopiste on projektien ja toimenpiteiden tuotoksissa ja hyötytavoitteiden toteutumisessa. Vuodenvaihteen raportointien yhteydessä kuvataan myös suunnitellut projektit ja toimenpiteet seuraavalle toteutusvuodelle. Ensimmäisen kerran raportoidaan 31.12.2022 tilanteesta. 31.7.2023 raportoinnin yhteydessä tehdään laajempi puolivälitarkastelu, jossa arvioidaan tilannetta, tuloksia, hyötytavoitteiden toteutumisenäkymiä ja toimintaympäristön muutoksia. Ohjelman loppuraportti valmistuu alkuvuodesta 2025.

Kokouskäytännöt ja dokumentaatio

Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelman ohjausryhmä kokoontuu kerran kuukaudessa pois lukien lomakauden. Kokouksen esityslistan valmistelee ohjelmapäällikkö yhdessä ohjelman omistajan ja ohjelman puheenjohtajan kanssa. Viestintävastaava lähettää kokouskutsun ja materiaalit viikkoa ennen kokousta. Kokoukset pidetään

7.4.2022

toimintaympäristö huomioiden joko läsnäolokokouksina tai Teams-kokouksina. Kokoukset 17.12.2021 - 20.2.2022 pidettiin koronatilanteen vuoksi Teams-kokouksina.

Kokouksista tehdään muistio. Se ja kokouksen materiaali ovat ohjausryhmälle luettavissa yhteisellä Hyvinvoiva Espoo 2021-2025 Teams-sivustolla.

Sovitut kokousaikataulut:

17.12.2021, 10.1.2022, 14.2.2022, 25.2.2022, 21.3.2022, 25.4.2022, 16.5.2022 ja 13.6.2022

Ohjelmien ohjausryhmien yhteinen kokous pidetään 30.5.2022. Yhteisiä tilaisuuksia pidetään myös muulloin ohjelmakauden aikana.

Syksyn kokoukset sovitaan 16.5. kokouksessa.

8 Kumppanit, sidosryhmät ja viestintä

Sidosryhmäyhteistyö

Sidosryhmäyhteistyötä suunnitellaan tarkemmin ohjelman edetessä.

Viestintä

Hyvinvoiva Espoo -ohjelman viestintää tehdään yhteistyössä, kaupungin viestinnän ohjeita noudattaen. Viestintää tehdään kohderyhmät tunnistaen monikanavaisesti kolmella kielellä suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Viestinnän tavoitteena on selkeyttä ja nostaa esiin ohjelmatyön strategisia tavoitteita ja niistä johdettu tekemistä. Ohjelman yleisistä viestintäkäytänteistä on sovittu ohjausryhmän kanssa 21.3.2022.

Strateginen taso viestintään tulee Espoo-tarinan valtuustokauden tavoitteista, erityisesti koronan ja sote-uudistuksen jälkeisten erityistoimenpiteiden osalta, sekä valtuuston poikkihallinnollisille ohjelmille helmikuussa 2022 hyväksymistä hyötytavoitteista.

Taktisella tasolla (toiminnan vaikutus) varmistetaan strategisten ydinviestien näkyminen sekä työn arviointi ja kehittäminen. Taktisen tason viestintä nostaa esiin kaupungissa tehtävää hyvinvointityötä, sekä hyödyntää Hyvinvoiva Espoo-ohjausryhmän näkemyksiä ja verkostoja. Operatiivisella tasolla (tuotokset) muodostuu viestinnällinen tilannekuva.

Ohjelma toteuttaa osaltaan YK Agenda 2030 tavoitteita ja koko Espoo yhteisön SDG2025 edelläkävijyyttä (SDG = Sustainable Development Goals, YK:n 17

7.4.2022

kestävän kehityksen tavoitetta). Ohjelmassa toteutetaan, yhdessä ohjelman toimijoiden kanssa, SDG-arviointi- ja viestintäkampanja, jonka keskeisenä sisältönä on ohjelman tavoitteet suhteessa SDG:n. Kampanjassa hyödynnetään Espoossa kehitettyä SST-prosessia (SST = Sensemaking Tool), jonka avulla ohjelman hyötytavoitteet ja toteutus suunnitelma arvioidaan suhteessa YK Agenda 2030 -tavoitteisiin (SDG). Viestintäkampanja toteutetaan yhteistyössä ohjelman toimijoiden ja kaupungin kestävän kehityksen osaamiskeskuksen kanssa.

Tiivis valmisteluaikataulu on rajoittanut ohjelmaviestintää. Viestintäsuunnitelma valmistuu kevään aikana ja viestintää lisätään kaupungin sisäisesti ja kuntalaisille. Viestintäsuunnitelmaa täydennetään ja päivitetään ohjelmatyön toteutuksen aikana.

9 Riskit ja riskienhallinta

Hyvinvoiva Espoo -kehittämishojelman omistajuus siirtyi Espoon organisaatiouudistuksen jälkeen ja tulevan soteuudistuksen hyvinvointialueiden aloittamisen takia Hyvinvoinnin ja terveyden toimialalta (entinen Sotet) Kasvun ja oppimisen toimialalle. Ohjelma pääsi aloittamaan työnsä vasta joulukuussa 2021. Ohjelman hyötytavoitteiden piti olla valmiit jo 4.2. ja ohjelmasuunnitelman 24.3.2022, joten ohjelman suunnittelun aikataulu on ollut hyvin tiukka. Yhtenä riskinä ohjelmalle onkin se, että vuoden 2022 toimintasuunnitelmaa ei ehditä toteuttaa toivotulla tavalla suhteessa hyötytavoitteisiin, vaikka toiminnat saadaan käyntiin.

Hyötytavoitteet ja Espoo-tarina ohjaavat Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelman toimintaa. On kuitenkin varmistettava, ettei ohjelmasuunnitelman sisältö jää yksistään lyhyiden tapahtumien sarjaksi, sillä pitkäkestoisista hankkeista ei ole ehditty riittävästi puhua.

Hyvinvointia tehdään Espoossa ja tulevilla Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella monin eri tavoitein ja ohjelmin. Yksi riski onkin, ettei Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma löydä itselleen riittävästi uutta näkökulmaa kehittää kuntalaisten omaehtoista hyvinvointityötä ja toimenpiteet voivat olla tulosityksikköjen, toimialojen ja hyvinvointialueen kanssa päällekkäisiä.

Ohjelman yksi keskeinen tavoite on tukea valtuustokauden tavoitetta Koronasta kasvuun eli Exit korona. Tähän liittyy mm. hyötytavoite yhteisöllisyyden lisäämisestä ja osallisuuden vahvistumisesta. Koronapandemia ei kuitenkaan ole vielä ohi ja tähän suunnatut toimenpiteet voivat jäädä osin toteutumatta ja saavuttamatta. Koronapandemian aikana opittiin kuitenkin aiempaa paremmin hyödyntämään toiminnoissa etäyhteyksiä ja sähköisiä materiaaleja. Näiden kautta uusilla toimivilla tavoilla voidaan myös lisätä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Ohjelman indikaattorit ja mittarit kuvaavat hyötytavoitteiden saavuttamista. Se, onko hyötytavoite saavutettu, voi olla useankin mittarin kautta vaikea arvioida, sillä

7.4.2022

elävässä elämässä useat asiat vaikuttavat mm. ihmisen mielen hyvinvointiin. Siksi on vaikea osoittaa, että juuri tällä toimenpiteellä on ollut merkitystä. Oikeiden mittareiden löytäminen voi olla haastavaa, vaikka kansallisia hyvinvointia kuvaavia indikaattoreita on riittävästi saatavilla. Ohjelmatyön seuranta ja mittarit vaativat vielä huomiota.

10 **Edellytykset kehitysohjelman onnistumiselle**

Ohjelman keskeiset toimijat ovat espoolaiset itse. Useat toimenpiteet kohdentuvat suoraan heihin. Siksi ohjelmalle on tärkeää, että kuntalaiset saadaan innostumaan oman ja lähiympäristön hyvinvoinnin kehittämiseen. Jotta tässä onnistutaan, tulee viestinnän olla riittävää ja myös usealla eri kielellä toteutettua.

Osa toiminnoista kohdentuu kaupungin henkilöstön osaamisen kehittämiseen. Koska ohjelma ei suoraan kata koulutuksista tuloksiksiköille tulevia sijaistuskuluja, myös tuloksiksikköjen on nähtävä uudet koulutusavaukset niin tärkeiksi, että henkilöstön osallistuminen niihin on mahdollista.

Jo nyt olemme huomanneet, että maailman tilanne voi muuttua todella nopeasti. Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma pyrkii ketterään kehittämiseen. Tämä mahdollistaa ohjelmasuunnitelman toimintojen kohdentamisen ja muuttamisen ohjelmakauden aikana joustavasti kohti hyötytavoitteiden saavuttamista.

Yhteystiedot:

Hyvinvoinnin kehittämisjohtaja Kaisu Toivonen KOTO
Espoon kaupunki
Käyntiosoite: Karaportti 1
Postiosoite: PL 31, 02070 ESPOON KAUPUNKI
Puh. 050-5113398
kaisu.m.toivonen@espoo.fi

7.4.2022

Lähteet

Ahlgren-Leinvuo, H., Erjansola, J., Joensuu, M., Mäki, N., Mänty, M. ja Sihvonen, A.-P. (2022). Pääkaupunkiseudun asukkaiden hyvinvointi ja terveys.

Pääkaupunkiseudun hyvinvointikyselyn 2021 tuloksia. Helsingin kaupunginkanslian Tutkimuksia. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia.

Allardt, E. (1993) Having, loving, being: an alternative to the Swedish model of welfare research. Teoksessa Nussbaum & Sen (toim.) The Quality of Life. Clarendon Press, Oxford.

Aristoteles (1983) Nikomakhoksen etiikka. Suomentaja ja selitykset laatinut Simo Knuutila. Juva: Gaudeamus

Espoon lasten ja nuorten vapaa-ajankäyttö ja harrastaminen. Espoon malli -selvitys. Sivistystoimi. Loppuraportti 2020. Innolink Mikko Ulander, Merja Olari-Sintonen, Meiju Ahomäki, Tanja Vierula ja Helena Kultanen.

Espoon toimintaympäristön tila 2021

FinnSote2020, THL

Holm-Hadulla, R.M., Klimov, M., Jucre, T., Möltner, A. ja Herpetz, S.C. (2021). Well-Being and Mental Health of Students during the COVID-19 Pandemic. Psychopathology 2021, nro 54, 291-297. <http://doi.org/10.1159/00519366>

Kouluterveyskysely 2021. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tutkimuksia.

Kouluterveyskysely 2019. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tutkimuksia.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021.

OECD 2021 <http://oecd.org/education/state-of-school-education-one-year-into-covid.htm>

Opiskeluhoitolaki 1287/2013

Pitkänen, P. (1996) Platonin hyvän elämän filosofia. Helsinki: Yliopistopaino

REAL 2021 väliraportti. Koulunkäynti, opetus ja hyvinvointi koulu yhteisössä koronaepidemian aikana seurantatutkimus. Helsingin ja Tampereen yliopistojen yhteistutkimus.

Salmela-Aro, K. (2021)

https://tuhat.helsinki.fi/ws/portalfiles/portal/169910561/2021_Koulunk_ynti_opetus_ja_hyvinvointi_koulu_yhteis_ss_koronaepidemian_aikana_v_liraportti.pdf

World Happiness Report 2022, <https://worldhappiness.report>

7.4.2022

Liitteet

Liite 1 Toimenpide: Palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman ja henkilöstöpoliittisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman seuranta.

Espoon palvelujen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman tavoitteena on tietoisuuden kasvattaminen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymyksistä, inklusiivisen kulttuurin kehittämisen tukeminen, eri väestöryhmien mukaan ottaminen ja osallisuus. Palvelujen kehittäminen ja vahva tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusajattelun kytkeminen arjen toimintaan. Suunnitelman läpileikkaavat teemat (luonnosvaihe) on priorisoitu ja niillä on vahva yhteys espoolaiseen hyvinvointiin ja Hyvinvoiva Espoo - kehitysohjelmaan:

1. Tavoitteena on viestintä, joka kertoo moninaisuudesta ja on osallistavaa ja normitietoista. Viestinnässä tehdään näkyväksi eri vähemmistöjä. Essin sivuilla materiaaleja (Espoo-tarina>tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus>koulutusmateriaalit - kaupunkitasoinen & toimialan & tulosityksikön viestintä yhdessä)
2. Tavoitteena on kerätä tietoja, jotka mahdollistavat myös eri vähemmistöryhmien näkemysten esiin saamisen palvelujen käyttäjinä. (tulosityksiköt)
3. Tavoitteena on seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen palvelutarpeiden ja kohtaamisten parantaminen. (tulosityksiköt)
4. Tavoitteena on romaniväestön palvelutarpeiden ja kohtaamisten parantaminen tietoisuutta lisäämällä. (tulosityksiköt)
5. Tavoitteena on etenkin maahan muuttaneiden vieraskielisten naisten osallisuuden parantaminen. (tulosityksiköt)
6. Tavoitteena on ehkäistä ja puuttua etenkin tyttöjen kokemaan häirintää ja seksuaalista väkivaltaa. (tulosityksiköt)
7. Tavoitteena on laaja-alaisen ja toiminnallisen esteettömyyden vieminen käytäntöön. Hyödynnetään listaa apuna... (Sirku Wallin & Riesa) (tulosityksiköt)
8. Vammaisnäkökulma: kesken, teksti on tulossa (Kiviniitty) (tulosityksiköt).
9. Tavoitteena on, että yhä useammat espoolaiset väestöryhmät, pääsevät osallistumaan kaupungin kehittämiseen ja kokevat aidosti kuuluvansa joukkoon. Menettelyissä seurataan Espoon osallisuusmallia ja Kuulemisesta kumppanuuteen -osallisuusoppaan periaatteita. (tulosityksiköt)

7.4.2022

10. Tavoitteena on sukupuolitietoisien budjetoinnin vakiinnuttaminen ja uusien kohteiden määrittäminen vuosittain osana palvelujen kehittämistä. Päätetään vuosittain TA-kirjan aikataulun mukaisesti (1/toimiala/vuosi).
11. Tavoitteena on tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmien sisällyttäminen kehittämisohjelmin.

Oleennaista on, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoajattelu on arkipäivää toiminnassa, kytkeytyen valtavirtaistamisen/läpileikkaavuuden ajatuksen mukaisesti kaikkeen tekemiseen. Tämän dokumentin loppuun on koottu linkkilista eri suunnitelmiin. Henkilöstöpoliittisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman tarkasteleminen samassa yhteydessä on perusteltua, koska henkilöstöllä tulee olla kyvykkyyttä toteuttaa kaupungin palveluja. Punaisena lankana suunnitelmassa on ajatus siitä, että käytäntöjen ja toimintatapojen tulee muuttua ja tukea henkilöstöä muuttamaan toimintatapojaan.